

УДК 636.1(477.84)

Фучило М.Я., директор кінного заводу «Райз-Максимко»,
Ковальчук І.В., кандидат сільськогосподарських наук,
Слюсаренко Ю.Л., магістрантка
Житомирський Національний Агроєкологічний Університет

РІСТ І РОЗВИТОК КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ НА КІННОМУ ЗАВОДІ НФ ЗАТ «РАЙЗ-МАКСИМКО» ЧОРТКІВСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Встановлена відповідність параметрів росту і розвитку коней української верхової породи стандарту породи у різні вікові періоди, проведений кореляційний аналіз основних промірів в залежності від походження, виділені перспективні плідники для використання у відтворенні.

Ключові слова: коні, ріст, розвиток, проміри, індекси тілобудови, походження.

Розвиток і прогрес верхових порід обумовлюється багатьма факторами, серед яких і отримання видатних за продуктивними та племінними якостями коней, що стають засновниками ліній і родин. За твердженням Попової Н. [1], жеребці - представники ліній виконують подвійну функцію: одна - продовження своєї чоловічої лінії через синів, онуків і т.д., інша, не менш важлива - відтворення заводських маток, які приймають участь в отриманні видатних скакунів та продовжувачів і засновників нових ліній.

Науковою основою технології вирощування коней будь-якого призначення є вчення про нерівномірність росту і розвитку органів і тканин протягом онтогенезу в цілому.

Ріст коня триває до настання зрілості або змужнілості, зазвичай до 4-5-річного віку. В цей період формується статура, приходять в норму фізіологічні показники, відбувається зміна молочних зубів на постійні.

Для обліку росту і розвитку лоша́т їх зважують і вимірюють на 3-й день після народження, потім у віці 6 міс.; 1 року; 1,5; 2; 2,5; 3 і 4 роки [2]. Показники маси і промірів лоша́т порівнюють з контрольними шкалами росту молодняку, розробленими для коней різних порід. Інтенсивність росту визначають за промірами і живою масою лоша́т [3].

Метою наших досліджень є вивчення росту і розвитку коней української верхової породи в залежності від походження на племінному заводі НФ ЗАТ «Райз-Максимко» та оцінка індексів будови тіла коней різних ліній.

Методика досліджень. Для вивчення росту і розвитку коней було використано поголів'я ставок народження 2000-2010рр. (N= 322). У коней враховані основні проміри (висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей та п'ястку); індекси будови тіла (формату, масивності та костистості).

Біометричнообробканих проводили загальноприйнятими методами з використанням комп'ютерної програми Microsoft Excel [4].

Матеріалом для проведення досліджень слугували форми племінного обліку: форма №1-к «Картка племінного жеребця», форма № 2-к «Картка племінної кобили», форма № 5-к «Журнал розвитку молодняку». Для обрахунку брались такі проміри: висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей, обхват п'ястка, розраховувались індекси формату, масивності і костистості [5].

Результати досліджень. Наші дослідження свідчать, що конепоголів'я кінзаводу належить до 8 ліній. І якщо маточне поголів'я розподіляється за лініями рівномірно по 10 - 13 голів або 10,6 - 15,3%, то серед плідників найбільша їх кількість належить до ліній Хобота і Фактотума відповідно 4 і 3 жеребці або 33,3 і 25%.

Найбільш інтенсивно у племзаводу використовуються плідники ліній Хобота через Бізнеса 15, Гнева 17, Терміна і Терміна 2 де отримано 74 голів та Фактотума через Бодрого 30, Тезиса і Хмеля 9 - 70 голів.

Заслугове на увагу використання кобил ліній Безпечного, Водопада, Гугенота і Хініна. Від них отримана значна кількість лошат на 1 конематку. Крім того кобили вказаних ліній характеризуються довголіттям і добрими відтворними якостями: від 4 до 6 конематок дали по 5 і більше голів приплоду.

Надходження лошат української верхової породи свідчить, що найбільш інтенсивно з 2002р. і дотепер використовується конепоголів'я, яке належить до ліній Хобота і Фактотума.

Порівняльна характеристика конепоголів'я за промірами і індексами тіло будови подана в таблицях 1, 2.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика жеребців різних ліній за промірами

Лінія	Проміри, см				Індекс		
	Висота в холці	Коса довжина тулуба	Обхват грудей	Обхват п'ястка	Формату	Масивності	Костистості
Стандарт породи*	165	-	190	21,5	-	-	-
Безпечного	163 ± 2,3	164,3 ± 2,3	189 ± 7	20,5 ± 0,25	100,8	115,9	12,6
± до стандарту	-2	-	-1	-1	-	-	-
Хобота	163 ± 10,7	165 ± 8,9	191 ± 29,3	20,3 ± 0,37	101,2	117,2	12,5
± до стандарту	-2	-	+1	-1,2	-	-	-
Фактотума	162 ± 5,6	163 ± 6,07	190,3 ± 31,6	20 ± 0,14	100,6	117,5	12,3
± до стандарту	-3	-	+0,3	-1,5	-	-	-
Гугенота	163 ± 7,6	165 ± 7,2	193 ± 17,5	21 ± 0,15	101,2	118,4	12,9
± до стандарту	-2	-	+3	-0,5	-	-	-
Водопада	163 ± 0,00	165 ± 0,00	197,5 ± 0,00	20,4 ± 0,00	101,2	121,2	12,5
± до стандарту	-2	-	+7,5	-1,1	-	-	-

Примітка: *- Стандарт породи поданий відповідно до «Інструкції з бонітування коней»

Дані таблиці свідчать, що все поголів'я представлених ліній майже по всім показникам не відповідають параметрам породи. Але за обхватом грудей жеребці ліній Хобота, Фактотума, Гугенота і Водопада перевищують стандарт породи відповідно на 1; 0,3; 3; 7,5см.

Таблиця 2. Порівняльна характеристика кобил різних ліній за промірами

Лінія	Проміри, см				Індекс		
	Висота в холці	Коса довжина тулуба	Обхват грудей	Обхват п'ястка	Формату	Масленості	Костистості
Стандарт породи	163	-	190	21,0	-	-	-
Безпечного	163,3 ± 12,06	165,1 ± 9,44	191,3 ± 27,7	20,35 ± 0,38	101,1	117,1	12,46
± до стандарту	+0,3	-	+1,3	-0,65	-	-	-
Хобота	162,4 ± 1,93	164,6 ± 2,24	194,6 ± 7,32	20,36 ± 0,17	101,35	119,83	12,54
± до стандарту	-0,6	-	+4,6	-0,64	-	-	-
Факотума	162,3 ± 8,06	164,3 ± 7,15	192,8 ± 22,02	20,42 ± 0,17	101,23	118,79	12,58
± до стандарту	-0,7	-	+2,8	-0,58	-	-	-
Гугенота	159,8 ± 2,25	161,5 ± 3,6	186,3 ± 12,25	19,75 ± 0,08	101,06	116,58	12,36
± до стандарту	-3,2	-	-3,7	-1,25	-	-	-
Водопада	161 ± 5,25	162,4 ± 6,7	186 ± 16,5	20 ± 0,00	100,87	115,53	12,42
± до стандарту	-3	-	-4	-1	-	-	-
Хрусталя	162,2 ± 6,02	164,2 ± 6,64	192,5 ± 39,7	20,42 ± 0,36	101,23	118,68	12,59
± до стандарту	-0,8	-	+2,5	-0,58	-	-	-

Дані таблиці свідчать, що конематки представлених ліній майже за всіма показниками не відповідають параметрам породи. Але за обхватом грудей коні ліній Безпечного, Хобота, Факотума і Хрусталя перевищують дані стандарту відповідно на 1,3; 4,6; 2,8; 2,5 см.

Ріст і розвиток коней від народження до 4р. свідчать, що до 30-місячного віку практично завершується ріст коня у висоту і довжину, в 18 міс. завершується формування трубчастих кісток про що свідчить стабілізація такого проміру як обхват п'ястка. Однак продовжується ріст грудної клітки про що свідчить промір обхвату грудей. Прояв статевого диморфізму розпочинається після відлучення лошат. Збільшення живої маси жеребчиків порівняно з кобилками особливо відчутне до 2-річного віку.

Аналіз кореляцій свідчить, що період інтенсивного росту супроводжується позитивним, прямолінійним зв'язком між промірами тварин від народження до 4-річного віку. В той же час починаючи із 1,5-річного віку висока міра кореляції між показниками за всіма без винятку промірами як для жеребців, так і для кобил в основному свідчить про ефективність добору тварин у 1,5-річному віці.

Інтенсивність росту тварин, яка виражається в величині приросту його живої маси, не є постійною, а знижується з віком.

За результатами оцінки молодняку 2-річного віку за комплексом ознак (n=189), визначили племінну цінність 12 жеребців-плідників української верхової породи. За нащадками 3-річного віку (n = 147) оцінено 12 жеребців-плідників української верхової породи.

Таблиця 3. Середні проміри та індекси тілобудови (n=322)

Вік	Проміри, см (M± m)					Індекс		
	Висота в холці	Коса довжина тулуба, см	Обхват грудей	Обхват п'ястки	Маса, кг	Формату	Маси вності	Кости стості
Жеребчики (n= 172)								
3	103,4 ± 3,8	-	89,2 ± 4,7	12,4 ± 0,6	49,1 ± 8,8	-	86,3	12,4
6	136,1 ± 9,4	-	141,7 ± 26,2	16,6 ± 0,29	244,4 ± 30,5	-	104,1	12,2
12	147,2 ± 11,7	148,5 ± 15,3	158,05 ± 35,89	18,2 ± 0,38	320,9 ± 55,3	100,8	107,4	12,4
18	153,4 ± 10,95	155,1 ± 10,32	171,9 ± 45,48	19,24 ± 0,52	399,8 ± 97,37	101,1	111,6	12,6
24	155,1 ± 20,9	159,04 ± 11,68	176,4 ± 31,3	19,6 ± 0,36	449,9 ± 39,33	102,5	113,7	12,6
30	160,05 ± 8,53	161,6 ± 9,85	189,6 ± 35,14	20,06 ± 0,26	468,8 ± 91,67	100,9	114,7	13,8
36	161,1 ± 8,49	162,9 ± 9,00	186,8 ± 38,44	20,23 ± 0,28	491,1 ± 83,47	101,1	115,97	12,6
48	161,9 ± 7,02	163,8 ± 7,83	190,5 ± 5,57	20,4 ± 0,29	525,4 ± 12,22	101,2	118,1	15,2
Кобилки (n=150)								
3	102,5 ± 12,68	-	88,9 ± 23,19	12,1 ± 1,36	49,08 ± 11,36	-	86,7	12,5
6	135,9 ± 10,44	-	143 ± 27,08	17,48 ± 15,4	247,95 ± 16,39	-	105,2	12,8
12	146,9 ± 29,96	147,7 ± 12,33	158,6 ± 28,85	17,8 ± 0,38	309,06 ± 32,82	100,5	107,9	12,1
18	153,2 ± 8,14	154,7 ± 8,14	170,2 ± 36,23	18,6 ± 0,46	383,9 ± 14,47	100,9	111,1	12,1
24	156,4 ± 7,39	157,9 ± 7,54	176,4 ± 45,38	19,1 ± 0,37	428,4 ± 13,57	100,9	112,8	12,2
30	157,6 ± 13,26	160,5 ± 6,72	182,4 ± 33,72	19,5 ± 0,25	463,96 ± 10,43	101,8	115,7	12,3
36	159,3 ± 13,83	162,5 ± 8,82	183,95 ± 42,49	19,8 ± 0,21	486,7 ± 10,86	102,1	115,5	12,4
48	162,9 ± 8,86	164,8 ± 6,83	192,5 ± 25,48	20,8 ± 39,9 7	512,5 ± 61,68	101,2	117,7	18

Високо оцінені перспективні жеребці Бушприт, Диктант лінії Безпечного. Їх нащадки характеризуються хорошим розвитком, відповідають бажаному типу. Також можна відзначити таких жеребців, як Гнев 17, Тезис, Варпад і Балатон 2 ліній Хобота, Фактотума і Водопада. Їх потомство нащадки також не повністю відповідають бажаному типу.

Таблиця 4. Відносний лінійний та ваговий ріст коней НФ ЗАТ «Райз-Максимко»,
% (n=322)

Вік	Проміри, см				
	Висота в холці	Коса довжина тулуба, см	Обхват грудей	Обхват п'ястка	Маса
Жеребчики					
3 дні - 6міс.	27,3	-	45,5	28,9	13,3
6 міс.-12міс.	7,8	20,0	10,9	9,2	27,1
12міс. - 18міс.	5,1	4,3	8,7	5,6	21,9
18міс.-24міс.	4,1	2,5	2,6	4,33	11,8
24міс.-30міс.	3,1	1,6	2,2	3,3	4,1
30міс.-36міс.	0,7	0,8	1,5	0,8	4,2
36міс.-48міс.	0,5	0,6	1,9	0,8	4,3
Кобилки					
3 дні - 6міс.	28,0	-	46,6	42,8	13,4
6 міс.-12міс.	7,8	20,0	10,3	1,7	21,9
12міс. - 18міс.	4,2	4,6	7,05	4,4	21,6
18міс.-24міс.	2,07	2,05	3,6	2,6	10,9
24міс.-30міс.	1,8	1,6	3,3	2,07	7,9
30міс.-36міс.	1,07	1,5	0,8	1,5	4,8
36міс.-48міс.	2,2	1,4	4,6	1,4	7,6

Висновки:

1. Конепоголів'я заводу належить до 8 ліній. І якщо маточне поголів'я розподіляється за лініями рівномірно по 10 - 13 голів або 10,6 - 15,3%, то серед плідників найбільша їх кількість належить до ліній Хобота і Фактотума відповідно 4 і 3 жеребці або 33,3 і 25%. Найбільш інтенсивно у племзаводу використовуються плідники ліній Хобота через Бізнеса 15, Гнева 17, Терміна і Терміна 2 де отримано 74 жеребчики та Фактотума через Бодрого 30, Тезиса і Хмеля 9 - 70 жеребців.

2. Поголів'я коней у віці 4-х років як жеребці, так і кобили не відповідають параметрам породи за такими промірами як висота в холці, обхват п'ястка. За обхватом грудей тварини характеризуються добрим розвитком.

3. До 30-місячного віку практично завершується ріст коня у висоту і довжину, в 18 міс. завершується формування трубчастих кісток про що свідчить стабілізація такого проміру як обхват п'ястка. Однак продовжується ріст грудної клітки про що свідчить промір обхвату грудей. Прояв статевого диморфізму розпочинається після відлучення лоша. Збільшення живої маси жеребчиків порівняно з кобилками особливо відчутне до 2-річного віку.

4. Аналіз кореляцій свідчить, що період інтенсивного росту супроводжується позитивним, прямолінійним зв'язком між промірами тварин від народження до 4-річного віку. В той же час починаючи із 1,5-річного віку висока міра кореляції між показниками за всіма без винятку промірами як для жеребців, так і для кобилки в основному свідчить про ефективність добору тварин у 1,5-річному віці.

5. Найвища інтенсивність лінійного росту характерна для лоша до відлучення. В той же час інтенсивність вагового росту різко зростає від відлучення до 2-х річного віку.

6. Перспективними для використання у відтворенні є жеребці Бушприт, Диктант лінії Безпечного, а також Гнев 17, Тезис, Варпад і Балатон 2 ліній Хобота, Фактотума і Водопада. Їх нащадки характеризуються добрим розвитком, відповідають бажаному типу та визначаються високими спортивними якостями.

Література

1. Попова Н. Современное состояние линии Фэллариса / Попова Н. // Коневодство и конный спорт. – 1982. - № 9. – С. 39-40
2. Свечин К.Б. Индивидуальное развитие сельскохозяйственных животных / К.Б.Свечин. - К.: Издательство Украинской Академии Сельскохозяйственных Наук, 1961. – 407 с.
3. Оцінка жеребців-плідників української ерхової породи за якістю нащадків. - Х.: Інститут тваринництва УААН, 2004. - 28с.
4. Плохинский Н.А. Руководство по биометрии / Н.А. Плохинский. - М.:Колос, 1969. - 256с.
5. Кудряшов С. А. Практические занятия по курсу сельскохозяйственных животных. [на украинском языке] / С. А. Кудряшов. - К.: Державне видавництво сільськогосподарської літератури Української РСР, 1959. - 352.

Аннотация. Установлено соответствие параметров роста и развития коней украинской верховой породы стандарта породив различные возрастные периоды, проведен корреляционный анализ основных промеров в зависимости от происхождения, выделены перспективные производители для использования в воспроизводстве.

Ключевые слова: лошади, рост, развитие, промеры, индексы телосложения, происхождение.

Abstract. The conformity of parameters of the Ukrainian saddle horses growth and development with the breed standards in different age periods has been established. The correlation analysis of the principle measurements depending on the lineage has been done. The perspective inseminators have been chosen for reproduction.

Key words: horses, growth, development, sounding, indexes figure, the origin.